

כתלית יהודה עשבוני רב-שנתי המוגדר כצמח אלרגני

(דצמבר 2022)

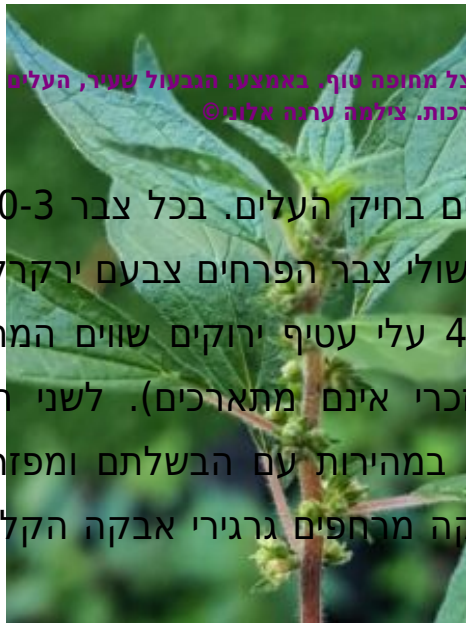
ערגה אלוני

פתיח: **כתלית יהודה** *Parietaria judaica* מהסרפדיים, הוא צמח עשבוני שעיר, רב-שנתי בגובה של כחצי מ', בעל גבעולם ירוקים סגולים. העלים פשוטים מסורגים הפרחים מסודרים בצברים בחיק העלים. הפרחים חד ודו-מיניים בעלי 4 עלי גביע 4 עלי כותרת ו4 אבקנים. השחלה עילית הפרי אגוזית קטנה. האבקנים מייצרים אבקה רבה האבקה ע"י הרוח. הצמח משמש למרפא וידוע "כצמח אלרגני".

כתלית יהודה *Parietaria judaica* ממשפחת הסרפדיים, הינו צמח רב-שנתי ולו גבעולים שעירים בגובה 10-50 ס"מ (Zohary 1966), בעלי צבע ירוק ורוד עד אדום בסיסם מעוצה. הגבעול והעלים מכוסים שערות רכות שאינן צורבות. העלים פשוטים (אורכם 3-7 ס"מ) מסורגים על הגבעול, בעלי פטוטרות ארוכה וטרף דמויי ביצה ולו שפה תמימה (פינברון-דותן, דנין, 1991).

כתלית יהודה מימין: צמח שחדר לגינה בקטע מוצל מחומה טוּף. באמצע: הנבצול שטיר, העלים פשוטים מסורגים ובחיקם תפרחות. משמאל: צדו התחתון של העלה מצויד בשערות רכות. צילמה ערנה אלון ©

הפרחים קטנים מסודרים בצברים בחיק העלים. בכל צבר 3-10 פרחים דו- או חד-מיניים. הפרחים החד מיניים מסודרים בשולי צבר הפרחים צבעם ירקרק, בעוד הפרחים הדו-מיניים מוארכים צבעם ורוד. לפרחים 4 עלי עטיף ירוקים שווים המתארכים לאחר פריחה (עלי העטיף הירוקים של הפרח הזכרי אינם מתארכים). לשני הזוויגים 4 אבקנים, זיריהם חופשיים כפופים. הם מתיישרים במהירות עם הבשלתם ומפזרים אבקה בצורה בליסטית (שמידע ע"פ). בעת פיזור האבקה מרחפים גרגירי אבקה הקלים באוויר ומפריים את פרחי הנקבה.

כתלית יהודה, מימין: איור המראה צמח עם שני טיפוסים פרחים, פרח עליון דו-מיני פרח תחתון חד מיני (המקור Zohary 1966). באמצע - צילמה ערגה אלוני © ומשמאל: צברי פרחים חד ודו-מיניים. צילם ליאור אלמגור.

אך הם יכולים לחדור לדרכי הנשימה ולגרום לאלרגיה. לזוויג הנקבי- השחלה עילית עשויה מגורה אחת ומכילה ביצית אחת. עמוד העלי קצר ובראשו צלקת מצויצת זעירה. הפרי אגוזית קטנה שחורה ומבריקה (1-1.3 מ"מ) מופצת למרחב. לעיתים האגוזיות נלכדות בין שערות הצמח ונפוצות רק בהשתחררותן. פורח רוב השנה, מדצמבר עד אוגוסט.

כתלית יהודה, מימין: הפרי אגוזית הנכלא לעיתים בשערות בגבעול ובעלי הצמח. משמאל עומס פרחים מואבקי רוח המפיצים גרגירי אבקה רבים החודרים גם לאברי הנשימה. הצמח מוכר כצמח אלרגני. צילמה ערגה אלוני ©

כתלית יהודה הינו צמח הגדל היטב על קרקעות עשירות בחנקן. הוא מצליח בשטחים בהם הקרקע מדושנת ויכול להיות בתנאים אלה פולשני. גדל בצידי דרכים, באזורים עירוניים בין מרצפות ועל קירות וחומות. מתפתח וגדל בצל וכן בקרינה מלאה. נפוץ באזור הים תיכוני, באזור הממוזג ובסוב-טרופי (Heywood et al 1978).

שימוש: הצמח מוכר מאות שנים כצמח מרפא הודות לפעולתו המשתנת, מרכז שיעול כרוני ושימש לטיפול בפצעים ובכוויות וגם כיום הוא משמש כצמח מרפא ונחשב כבעל יכולת לטפל ולשקם כליות, חומר משתן, משלשל ולטיפול בפגיעות בעור. בארץ נמצא בשימוש מסורתי בקרב האוכלוסייה הערבית. הצמח עשיר בסאפונינים, מכיל סידן, מלחי אשלגן בעיקר אשלגן חנקתי, גופרית, טאנינים ופלבנואידים, מאידך, מוכר כאחד הצמחים הבולטים האחראים לתגובות אלרגיות באדם והוגדר "כצמח אלרגני" בעיקר בספרד ובאזור הים תיכוני בו נמדדה באביב, כמות ממוצעת של אבקה בכמות 10x350 גרגירי אבקה למ"ר (Guardina & Belmonte 2002).

הצמח שימש כחומר ניקוי מכלי זכוכית: חלקי צמח ומים חמים הוכנסו למיכל המנוקה תוך ניעורו במרץ. הם שחררו סאפונינים ויצרו קצף טבעי שעזר להסרת הלכלוך.

מקורו מין זה יליד צפון אפריקה (כלומר אלג'יריה, מצרים, לוב, מרוקו ותוניסיה), האיים האזוריים, איי מדיירה, האיים הקנריים, מערב ודרום אירופה (כלומר בלגיה, צרפת, פורטוגל, ספרד, אלבניה, בולגריה, יוון, איטליה, רומניה ויוגוסלביה), מערב אסיה ותת היבשת ההודית (כלומר צפון הודו, נפאל ופקיסטן) ומזרח הים התיכון.

בסוג 30 מינים, בארץ גדלים 3 מהם.

ספרות

זהרי מ. 1978 כל עולם הצמחים. עם עובד.

פינברון-דותן נ. דנין א. 1991 המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל כנה ירושלים.

שמידע א. (אלון עורך) 1982. החי והצומח של א"י אנציקלופדיה שימושית מאוירת. משרד הביטחון, החברה להגנת הטבע כרך 10 עמ' 109-110.

שמידע א. 2005. צמחי ישראל המדריך השלם לצמחים ופרחים בא"י הוצאת מפה.

Guardina R. & Belmonte J. 2002. Phenology and pollen production of *Parietaria judaica* L. in Catalonia (NE Spain) <https://www.tandfonline.com>

Heywood VH. Brummitt RK. Culham A. Seberg O. 1978. Flowering plant families of the world. Firefly books. Ontario Canada pp 327-328

Zohary M. 1966. Flora Palaestina. The Israel Academy of Sciences and humanities Jerusalem vol. 1 p. 41

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

לציטוט: אלוני ע. **כתלית יהודה** עשבוני רב-שנתי המוגדר כצמח אלרגני (דצמבר 2022)

[כתלית יהודה עשבוני רב-שנתי המוגדר כצמח אלרגני \(דצמבר 2022\)](#)

פורחי החודש, כתב-עת "כלנית" מספר 8.
